چاكسازی دەبێت لەدەرونی تاكەوە دەستپێبكات

[kurdish – كوردی – كردي]

دكتۆر عەلی محی الدین قەرەداغی

پێداچونەوەی: پشتیوان سابیر عەزیز

2013 - 1434

IslamHouse.com

بداية الاصلاح تبدأ من النفس

« باللغة الكردية »

الدكتور علي محيي الدين القره داغي

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

2013 - 1434

IslamHouse.com

چاكسازی دەبێت لەدەرونی تاكەوە دەستپێبكات

خوای گەورە لە ئایەتێكی قورئاندا باس لە گۆڕانكاری و چاكسازی دەكات و دەفەرموێت:﴿ إِنّ اللّه لاَ يُغَيّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّى يُغَيّرُواْ مَا بِأَنْفُسِهِمْ ﴾ [الرعد :١١] .

ووشەی (أَنْفُسِهِمْ) لەم ئایەتەدا هەموو ئەوشتانە دەگرێتەوە كە لە ناوەوەی جەستەی مرۆڤدان وەك دڵ و گیان وعەقڵ، نەفسی مرۆڤ بەردەوام فەرمان بەخراپە دەكات، ئەو ئەندامانەی كەباسمان كرد، هەموویان پەیوەستن بەیەكەوە، ئەگەر ئەم ووشانە بەیەكەوە كۆبوونەوە مانای وەرگرتنی گشتیە، بەڵام ئەگەر هەریەكەیان بەجیا باسكران مانای وەرگرتنی تایبەت مەندیە، بەڵام ئەگەر هەریەكەیان بەجیا باس كران مانای وەرگرتنی كۆ دەنگیە، ئەگەر بەتەنیا باسی نەفس بكەین ئەوە مانای وایە باسی هەموو ئەوانی ترت كردووە ، كە لەناخی مرۆڤدا هەن لەئەندامە چالاكەكانی، ئیتر ئەو ئەندامانە هەرچی بێت لەگیان ودڵ وعەقڵ، یان لەكردارە ناوەكیەكان بێت، بەڵام ئەگەر هەموویان بەیەكەوە ناویان بهێنیت، ئەوكاتە هەریەكەیان بەجیا باسی دەكەین كەتیایدا مەبەست لە(گیان) لایەنی ڕۆحییە كە خوای گەورە خستویەتیە

جەستەی مرۆڤەوە، وەك فەرموویەتی : ﴿ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِينَ ﴾ [الحجر : ٢٩] .

ئەمە مانای بەرزبوونەوەیە لەکاتێکدا کەلەگەڵ کۆدا باسی دەکەین بەشێك لەلایەنی شەهوانی هەیە کە دەکەوێتە چوارچێوەی نەفسەوە، ئەگەر ئەم لایەنە چاك بێت، ئەوکاتە لەفەرمانی بەخراپەوە دەگۆڕێت بۆ نەفسی (اللوامة) سەرزەنشتکەر، لە دوای ئەمە دەگۆڕێت بۆ نەفسی رەزامەندی و دڵ ئارام بەرامبەر بەخوا .

ئەو دوئایەتەی باسمان کرد باس تەنها لەنەفس دەکەن، واتە چاککردنی ئەوەی لە ناوەوەی مرۆڤدا هەیە، بۆ نموونە عەقڵ لەکاتێکدا کەباس لەئاوادان کردنەوەی گەردون دەکات، دەربارەی دانایی کە وەك یەکێك لە ئەرکەکانی پێغەمبەر باسی دەکات، ئەمەش لەپاڵ چاکسازیدایە وەك دەفەرموێت :
﴿ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِينَ ﴾ [الحجر : ٢٩] .

خوێندنی ئایەتەکانی قورئان بۆ بەرزکردنەوەی گیانە، بۆ ئەوەی ئەم گیانە پەیوەست بێت بە بەدیهێنەرەکەی، بەمە لەزەوی بەرز دەبێتەوە کە پڕە لەلایەنی شەهوانی وئاژەڵی بۆ ئاستێکی بەرزی ڕۆحانی، ئەم ئاستەش ئاستی فریشتەکانە، چونکە ئەوان سەرپێچی خوا ناکەن، پێغەمبەری خوا دەیەوێت مرۆڤ بەرزبکاتەوە، ئەویش لەڕێگەی قورئانەوە، چونکە ئەم قورئانە ڕۆحی مرۆڤ بەرزدەکاتەوەو گەشەی پێدەدا بەرەو ئاستی فریشتەکان.

(یزکیهم) واتە نەفس و دڵیان ڕۆشن ئەکاتەوە و گەشەیان پێدەدا بەجۆرێکی لێ دەکات کە لەنەفسی فەرمان بەخراپەوە بیگۆرێت بۆ نەفسێك کەهەست بەبەرپرسیارێتی بکات، ئەو نەفسەی کەهەست بەبەرپرسیارێتی دەکات خوای گەورە ناوی ناوە نەفسی لەوامە، واتە لەخۆی دەپرسێتەوە لەسەر کەمتەرخەمی لەهەرشتێکدا کەبیکات، لۆمەی مرۆڤ دەکات لەسەر هەڵەو تاوان، لۆمەی باوەڕدار دەکات لەسەر سستی و کەم کردنەوەی عیبادەتەکان یان نەکردنی سوونەتەکان، ئەمە لایەنێکی گرنگەو ئەرکی گرنگی پێغەمبەریش بۆ ئەم

بابەتەیە، وەك خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴾ [الشمس : ٩ - ١٠] .

پەروەردە وگەشەپێدانی نەفس لەڕێگەی خۆی وپەروەردەکارێك وئامۆژگاریکەرێك وماماۆستایەك ودڵسۆزێك وژینگەیەکی باش وکۆمەڵێکی چاکە خوازو خێزانێکی باش ومزگەوت وقوتابخانە، یان هەر شوێنێکی تری باش، مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات و لەگەڵیاندا کار دەکات ، لەپێناو چاکسازی نەفس وهەنگاونان بەرەوچاکە خوازی وەك چۆن مرۆڤ ئاژەڵێکی سەرکەش ڕادەهێنێت تا دەبێتە ئاژەڵێکی ماڵی دەستە مۆی هێمن و ئارام، بەم جۆرەش نەفسێکی خراپەکار، لەڕێگەی ناوەندێکی چاکی وەك مزگەوت یان قوتابخانە یان کۆمەڵێکەوە دەگۆڕێت بۆ نەفسێکی چاکە خواز، ئەمە گۆڕانە لەبارێکی خراپەوە بۆ بارێکی چاکە، ئەگەر مرۆڤ بگاتە ئەم قۆناغە واتە مرۆڤێکە هەست بە بەرپرسیارێتی دەکات

لەبەرامبەر خوا وکۆمەڵگە ونەوەکانی داهاتوودا، کاتێك کەبەرپرسیاریەتێکی دەکەوێتە ئەستۆ، نە سستی و نە زیادە ڕەوی تیا ناکات.

بەجۆرێك کار دەکات کەخوای لێ ڕازیبێت و لەبەرژەوەندی گشتیدا کار بکات، چونکە ڕەزامەندی خوا لەکارێکدایە کە خزمەت بەکۆی گشتی هاوڵاتیان بکات، ئەمە نەخشە ڕێگەی مرۆڤە بۆ چاکسازی، چاکسازی سەرەتا دەبێت لەدەرونەوە دەست پێ بکات، لەتاکەوە دەست پێ بکات پاشان بۆ خێزان و پاشان بۆ کۆمەڵگە، پێغەمبەری خوا(صلی الله علیه وسلم) هاوەڵانی بەم شێوەیە پەروەردە دەکرد، هەر لەبەر ئەمەبوو هاوەڵان چەندە زیاتر لەگەڵ پێغەمبەری خوادا (صلی الله علیه وسلم) بونایە ئەوەندە زیاتر پاك و چاك دەبوون ، چونکە ئەو هاوەڵانە هەرچەند زیاتر لە خزمەت پێغەمبەردا بمانایەتەوە، ئەوەندە زیاتر ئاراستەی دەکردن بۆ چاك بوونو

چاكە كاری ، واشی لێ دەكردن كەلە دەرونەوە رقیان لەتاوان وسەرپێچی خوای گەورە ببێتەوە وخۆشەویستی ئیمان لەدڵیاندا زیاد بكات، چونكە هەركاتێك مرۆڤ هەنگاوی نا بەرەوئیمان وبەراستی و ویڵ بوو بەدوایدا خوای گەورە خۆشەویستی زیاد دەكات بۆی و وای لێ دەكات كەرقی ببێتەوە لە بێ باوەڕی و تاوان و سەرپێچی، لەم كاتەدا ڕقت لەتاوان دەبێتەوەو حەزناكەیت لێی نزیك ببێتەوە، ئالەم كاتەدا نەفسی لەوامە دەگۆڕێت بۆ نەفسیی ئارام و دامەزراو (مطمئنة) بڕوای بەخوا بەهێزە ودڵنیایە، ناترسێت لەوەی كەتووشی تاوان ببێت، ترسی خوا لەدڵیدا ڕەگی داكوتاوە، ئەم لەخوا ترسانە وەك بەڵگە خوای گەورە لەچیرۆكی یوسف (علیە السلام) دا بۆمان باس دەكات لەكاتێكدا كە ئافرەتێك خۆی دەخاتە بەردەستی بەڵام گەورەمان یوسف بەبێ بیكردنەوە دەڵێت (معاذ الله) پەنا بەخوا، بەم شێوەیە مرۆڤی باوەڕدار دەگاتە ئاستێك كەئارامی

ودڵنیاییە، خۆشی لە عیبادەت دەبینێت و دوردەکەوێتەوە لەبێ باوەڕی و تاوانکاری ، دەگاتە ئاستێك ڕقی لە شتەحەرامەکان دەبێتەوە هەموو شتێکی بەلاوە ناشرینە کەبەلای خواوە خراپ و ناشرین بێت.

ئەمە ئەو باوەڕدارەیە کە گەیشتۆتە ئاستی (نفس المطمئنة) دەرونی ئارام و دڵنیا، ئەمەش قۆناغی دوای نەفسی لەوامەیە، لەخوا ڕازیەو خواش لەو رازیە، رازیە بەهەموو قەدەرەکانی خوا، بەراستی دڵی لەسەر ئیمان دادەمەزرێت، ئاوڕناداتەوە بەلای ئافرەتی جوان ومالّی حەرام، چونکە بەردەوام ئاگری دۆزەخی بیر دێتەوە، بیر لەڕەزامەندی خوا دەکاتەوە، بیر لەوساتانە دەکاتەوە کە دەچێتە بەردەم خوا، خوای گەورە پرسیاری لێ دەکات، ئایا چۆن وەڵام بداتەوە جوانی ئافرەتە کەهەرچەند بێت و ڕێژەی پارە حەرامەکە هەرچەندێك بێت، بەلّام ڕەزامەندی خوا لەهەموو شتێك گەورە ترە، بیرکردنەوە

له پاداشتی نەبراوە زۆر گەورەترە لەخۆشی و لەزەتێکی کورت و براوە، ئەو باوەردارەی دەگاتە ئەم قۆناغە لەقۆناغی ئارام گرتنەوە (صبر) دەگاتە قۆناغی سوپاس گوزاری (شکر)، ئارام گرتنی بەلاوە ئاسانە، بەلای ئەوەوە سوپاسگوزاری گرنگە، قۆناغی ئارام گرتن تێ دەپەڕێنێت لەساتەکانی ناخۆشی و نارەحەتیدا سوپاسی خوا دەکات، هاوەڵانی پێغەمبەری خوا(صلی اللە علیە وسلم) (خوایان لێ ڕازای بێت) لەئەم ئاستەدابوون، چونکە بەردەوام گومانی باشیان بەخوا هەبووە رازی بوون لێی، بەقەدەرەکانی لەخێرو شەڕ، خوایان کردووە بەباشترین وەکیلی خۆیان باشترین وەکیل کەهیچ شتێك ناکات بەزیانی بەندەکانی کۆتایی بێت، هەرچەند توشی شکست یان زیان یان نەخۆشی ببێت، هۆکارەکانی هەرشتێك بن، خوا ئەگەر قەدەرێکی بۆ تۆ بڕیاردا ئەوە لەبەرژەوەندی تۆیە، ئەمەش سیمای گشتی هاوەڵان و شوێنکەوتوانیان بووە .

دەگێڕنەوە دەڵێن عورووەی کوڕی زوبێر (خوای لێ ڕازی بێت) لەبەسرە دەژیا، تەمەنی نزیکەی (٦٠) ساڵ بوو، توشی نەخۆشیەکی ترسناك بوو لەڕانیدا، دکتۆرەکان ووتیان دەبێت ببردڕێتەوە، بەبێ بەنج بەمشار قاچەکەیان بڕیەوە، لەکاتی بڕینەوەکەدا بورایەوە، کەهۆشی هاتەوە ، یەکسەر سوجدەیەکی بردوو سوپاسی خوای کرد، دکتۆرەکە لێی پرسی بۆچی سوپاسی کرد، چونکە لەم کاتەدا دەبێت تۆ لەقۆناغی (صبر) دابیت، ئەویش لە وەڵامدا ووتی کوڕی خۆم من لە قۆناغی (شکر) سوپاس گوزاریدام ، چونکە خوای گەورە ئەو قاچەی پێداوم ، من نزیکەی (٦٠) ساڵ لەسەری ڕۆشتوم، ئێستا لێ سەندومەتەوە، خۆی لەبنەڕەتدا قاچەکە موڵکی خۆی بووە، خوا منیش و قاچاکەشی دروست کردووە، ئێستا لێم وەردەگرێتەوەو لەسەر ئەوە پاداشتم دەداتەوە، ئایا وانیە ؟

دکتۆرەکە ووتی بەڵێ وایە، پاشان ووتی کەواتە ئێستا من
لەقۆناغی (صبر) یان (شکر) دام، من لەقۆناغێکدام ڕازیم
بەقەدەری خوا، چونکە متمانەی تەواوم بەخوا هەیە، چونکە
ئەگەر ئەم قاچەم بمایە لەوانەیە تاوانێکم پێ ئەنجام بدایە،
سوپاسی خوا دەکەم لەسەر ئەم نیعمەتە، لەم گفتوگۆیانەدا
بوون، پیاوێك هاتوو ووتی فلان کوڕت لەجەنگدا شەهید بووە،
لەم کاتەدا کەخۆی توشی ئەم حاڵەتە بووە و ئەم هەواڵەشی
بۆهات، جارێکی تر سوجدەی بردوو شوکری خوای لەسەر کرد،
دکتۆرەکە سەری لەم کارەی سوڕما و ووتی ئەی عوروە ئایا
ئەمەش مەقامی شکور بوو ؟ لەوەڵامدا ووتی خوای گەورە ئەم
کوڕەی پێدام بۆماوەی (٢٢) ساڵ، ئەمە نیعمەتێك بوو، بەڵام
خوا بە گەورەیی و ڕێزی خۆی لێی وەرگرتمەوە، ئەویش
لەڕێگەی جیهاددا شەهید بوو، ئایا تۆ نازانی شەهید بۆ (٧٠)

کەس لە کەس و کارەکەی شەفاعەت دەکات و دەیانباتە بەهەشت.

کەواتە لەم کاتەدا دەبێت من لەزۆرترینی ئەو کەسانەبم کە شکوری خوا بکەم وەلەسەر ئەم نیعمەتەدا، ئەگەر هەموو دونیا موڵکی من بوایە دەبوایە ببیەخشم، پیاوەکە دەستی کرد بەگریان و دکتۆرەکەش لەگەڵیدا گریاو ئەوەندە بەم پیاوە کاریگەر بوو ، هەتا کەوتە سەر زەوی، ئەمە ئەو نەفسەیە کە لەنەفسێکی دڵشکاوو فەرمان بەخراپە ونەفسێکی چاو چنۆك وحەزکردن لە زینا وحەرامەکان وخواردنی ماڵی خەڵك وئازاردانی خەڵك دەگۆڕێت بۆ نەفسی لەوامە، نەفسێکی دڵنیا، نەفسێکی رازی بەقەدەری خوا، خوا لێت ڕازی دەبێت، پاداشتت دەداتەوە، پاشانیش جێگەیەکی بەرزو باش وچاکت لەبەهەشت بۆ دادەنێت .

ئەمڕۆ ئێمە پێویستمان بە گۆڕانکاری نەفس هەیە، چونکە زۆر جار ووتراوە کە گۆڕانی کەسەکان بێ نەفسەکان بێ سوودە، ئێمە فێربووین هەرباسی گۆڕانی دەسەڵاتدارو پاشاکان دەکەین، بەڵام ئەگەرسەیری ڕوخانی ستەمکارە گەورەکانی میصرو تونس ولیبیا ویەمەن بکەین، دەگەینە راستیەك، ئایا پاش گۆڕانی ئەمانە تاکەکان گۆڕان، نەخێر نەفسەکان وەك خۆیان ماون، ئێمە ئەمڕۆ پێویستمان بەگۆڕانکاری نەفسەکان هەیە.

لە ئێستادا ئەوانەی کە خۆیان بە عەلمانی دەزانن، چەند هەڵەیەکیان قۆستۆتەوە، پەنا دەبەن بۆ هەموو شتێك ئامادەن داوای هاوکاری لە ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات وعەسکەر بکەن وئابوری وولاتەکە وێران بکەن، تەنها لەپێناو ڕووخاندنی کەسێك یان کۆمەڵێك، کە واتە ئێمە لەئێستادا لەهەموو کاتێك زیاتر پێویستمان بەوەیە کە هەست بەلێپرسراوێتی بکەین بەرامبەر

بەخواو نیشتیمان و هاووڵاتیان، ئەگەر هەڵەیەکمان بینی پێویستە بەڕێگەی یاسایی وئاشتیانە تەعبیری لێ بکەین، ئاگاداری موڵك وماڵی هاووڵاتیان و دامەزراوە نیشتیمانیەکان بین، با لەهەڵوێست و کردارماندا ڕەزامەندی خوامان لەبیر بێت نەك تەنها ئامانجمان خۆمان و پارتەکەمان و بەرژەوەندیە بچوکەکان بێت.

لەخوای گەورە دەپاڕێینەوە کە لەگوناهی هەمووان خۆشبێت ودەروونمان پاك بکاتەوە لە ژەنگ وژاری تاوان وگوناهو، تاوەکو بەپاکی بگەینەوە لای خۆی .